

Invitasjon til å komme med innspill til regjeringens arbeid med å øke FoU i næringslivet

NHO takker for muligheten til å gi innspill til Regjeringens arbeid med å doble næringslivets FoU-innsats.

FoU har stor betydning for at Norge skal klare å gjennomføre en bærekraftig omstilling, samtidig som vi skal opprettholde og styrke konkurransekraften. Dette er avgjørende for velferden vår og for jobb- og verdiskapingen de neste tiårene. NHO støtter derfor regjeringens mål om økt næringslivsfinansiering av FoU og økt FoU-innsats i næringslivet, selv om vi er skeptiske til om et prosentmål knyttet til BNP er hensiktsmessig.

Målet om en dobling av forskningsinnsatsen på noen få år er meget ambisiøst og vil kreve langt mer enn bare justeringer i eksisterende virkemiddelapparat. Skal vi utvikle et enda mer kunnskapsbasert næringsliv, vil økt tilgang på de beste FoU-miljøene, tilgang på forskningsinfrastruktur, gode rammebetingelser som f.eks. at skattepolitikken insentiverer internasjonale investeringer, samt tilflytning av høy-kompetent arbeidskraft være viktige faktorer for å lykkes med en dobling av næringslivets FoU-innsats. Dessuten bør det samlede skattetrykket på norsk næringsliv ned. I tillegg vil målet kreve en betydelig økning i antall personer som utfører FoU i næringslivet, noe som krever økt kapasitet innen forsknings- og utdanningssystemet.

Målet svært ambisiøst gitt norsk næringslivsstruktur, gjeldende rammevilkår og innretningen av virkemiddelapparatet (VMA) når det gjelder omfanget av ordningene, relevans og brukervennlighet sett fra bedriftsperspektiv.

I dag benytter kun 6% av bedriftene virkemiddelapparatet. Tall fra SSB viser imidlertid at hele 57% av næringslivet rapporterer at de driver innovasjonsvirksomhet. Det finnes altså et stort potensial for at langt flere bedrifter skal kunne benytte seg av VMA-ordninger, hvis man lykkes i å identifisere hvilke virkemidler som utløser FoU-innsats hos bedrifter. Samtidig må næringsrettede støtteordninger være av et omfang som gjenspeiler bedriftenes behov og interesse. Slik det har vært de siste årene, med omfattende kutt i nettopp ordninger rettet mot bedrifter, opplever stadig flere bedrifter at søknadene deres, som ofte er av høy kvalitet og relevans, likevel ikke fører frem. Det er meningsløst og sløsing med bedriftenes ressurser.

Virkemiddelapparatet må være forutsigbart for alle parter hvis man skal kunne satse langsiktig. Stadige kutt og endringer i virkemidler fjerner den forutsigbarheten som er nødvendig for å utvikle kunnskapen Norge trenger for å gjennomføre den doble omstillingen, grønn og digital.

Hva muliggjør/begrenser næringslivets investering i forskning og utvikling i Norge?

- **Økonomi/lønnsomhet**

Forskningsrådets bevilgninger er en viktig risikoavlastning for aktører som har ambisiøse prosjekter med høy risiko. Manglende forutsigbarhet, stadige kutt, endringer i virkemidler, lav suksessrate er faktorer som bidrar til at næringslivet ikke i enda større grad forsker og innoverer. Langsiktig kunnskapsutvikling krever avlastning, og når brorparten av norske bedrifter ikke finner denne muligheten i dagens VMA, må innretningen og omfanget av VMA, samt brukervennligheten i søknadsprosessen, gjennomgås og legges om.

Våre medlemsbedrifter peker på den opplevde nytteverdien som viktig for næringslivet. Synliggjøring av verdiskapingspotensial og næringslivsrelevans i forskningen kan bidra til økte investeringer.

- **Kultur**

Langsiktig samarbeid og mobilitet mellom de forskningsutførende sektorene vil bidra til redusering av kulturforskjeller, sikre relevans gjennom økt forståelse for behov og muligheter, samt bidra økt tillit mellom næringslivet og forskningsmiljøene. Opplevd nytteverdi og relevans er viktig for at næringslivet skal investere i langsiktige og ofte ressurskrevende samarbeid med forskningsmiljøene. Virkemidlene må innrettes slik det legges til rette for og utløser økt samarbeid og investering i FoU. UH-sektoren og forskningsinstituttene må synliggjøre kvalitet og relevans slik at næringslivet ønsker et slikt samarbeid.

UH-sektoren og instituttsektoren må legge til rette for langsiktige samarbeidsarenaer med næringslivet – eksempler er dScience eller senterordningene SFI og FME. Insentiver for mobilitet mellom sektorene og enkle ordninger for 2-er stillinger kan være nyttige verktøy for kulturendringer.

- **Kvalitet og kapasitet**

Norske forskningsmiljøer er ledende på en rekke viktige kunnskapsområder. Langsiktig finansiering er avgjørende for å bygge kunnskap, kapasitet og kvalitet nødvendig for å opprettholde en ledende posisjon og være attraktive samarbeidspartnere for næringslivet. Vi må samtidig erkjenne at Norge har begrensede ressurser så det vil være områder hvor internasjonalt samarbeid må til for å "hente" nødvendig kunnskap for å utvikle et konkurransedyktig næringsliv.

Næringsrettede støtteordninger må være av et omfang som svarer ut på bedriftenes behov og interesse for, samt ambisjoner om å drive FoU med høy kvalitet. Slik det har vært de siste årene, med omfattende kutt nettopp i ordninger rettet mot bedrifter, opplever stadig flere bedrifter at søknadene deres, med høy kvalitet og relevans, likevel ikke fører frem. Det er meningsløst og sløsing med bedriftenes ressurser.

- **Politikk**

Forskningspolitikken må i mye større grad sees i sammenheng med andre politikkområder som næringspolitikk, kompetansopolitikk, klimapolitikk, energipolitikk m.fl. Forskningspolitikken må betydelig sterkere enn i dag koordineres på tvers av sektordepartementene for å sikre at vedtatte strategiske FoU-mål oppnås i større grad.

Næringspolitiske ambisjoner (havvindsatsing, hydrogen, energieffektivisering, solkraft, digitalisering, mineralstrategi, helseindustri mfl.) og kunnskapsbehov knyttet til disse bør gjenspeiles i prioriteringene innen FoU. Det gir for eksempel lite mening når næringsministeren lanserer ulike virkemidler for å øke eksportmulighetene innen havvindteknologi, samtidig som det kuttes i FoU på dette området i sektordepartementet. (OED)

Næringslivets kunnskaps- og kompetansebehov må hensyntas når man skal prioritere begrensede midler.

- **Samspill og mobilitet mellom aktører**

Flere av dagens virkemidler legger til rette for gode samarbeid på enkeltprosjekter, men det er ikke like enkelt å etablere de langsiktige samarbeidene utover dagens senterordninger.

Insentivene i UH-sektoren er i dag knyttet til faglige prestasjoner, ikke til samarbeid med næringslivet.

Nærings-ph.d. og PHD-kandidater utdannet gjennom senterordninger hvor næringslivet inngår som partnere, har gode forutsetninger for å jobbe i langsiktige samarbeid.

Hvordan treffer dagens rammebetingelser og virkemidler ambisjonen om å øke FoU i næringslivet?

Hvis man ønsker å utløse mer forskning i næringslivet kan man ikke fortsette å kutte i de virkemidlene som har utløsende effekt og som bidrar til økt FoU-innsats og langsiktige samarbeid. I dag er det kun en svært liten andel (6%) av norske bedrifter som benytter virkemiddelapparatet og jobber strategisk med FoU, selv om siste tall fra SSB viser at 57 % av norske foretak rapporterer at de arbeider med FoU. Av de som rapporterer FoU er det kun 43 % som rapporterer at de samarbeider med andre. Høyest samarbeidsandel (77%) er det blant de største foretakene (500+) som rapporterer at de samarbeider med andre om FoU, mens tallet er lang lavere for mindre bedrifter.

Med økende krav til omstilling kommer det økende behov for kunnskapsutvikling. Skal innsatsen fra næringslivet dobles, vil det være avgjørende å få flere bedrifter til å benytte seg av avlastningsmulighetene som VMA innebærer. Virkemiddelmiksen må derfor i langt større grad legge til rette for å mobilisere flere i næringslivet til å ta i bruk forskning og kunnskapsbasert utvikling, samt legge til rette for samarbeid.

De siste årenes kutt i de næringsrettede virkemidlene, lavere suksessrate og nå også loddtrekning om offentlige forskningsmidler gjør det lite attraktivt for bedrifter å bruke tid og penger på FoU-arbeid med offentlige tilskudd. Hvis næringslivet skal doble sin innsats innen få år, må det offentlige bidra med forutsigbare, relevante og brukervennlige virkemidler.

Forskning krever langsiktighet. Strategisk viktige satsinger bør derfor ha flerårige budsjetter for å sikre forutsigbarhet.

Økt bruk av innovative anskaffelser kan bidra til økt FoU innsats i næringslivet, samtidig som det bidrar til en bærekraftig omstilling av offentlig sektor. Det offentlige markedet er >700mrd årlig og er i vekst, så potensialet er stort. Det bør derfor stilles vesentlig strengere krav til FoU-investeringer knyttet til offentlige anskaffelser og utviklings- og utbyggingsprosjekter, både gjennom virkemidler i Innovasjon Norge og Forskningsrådet og gjennom et krav til andel offentlige anskaffelser som skal være innovative. Både statlige, fylkeskommunale og kommunale virksomheter må pålegges å vurdere om anskaffelser kan gjennomføres som en innovativ offentlig anskaffelse.

Nasjonalt leverandørutviklingsprogram (LUP), er en viktig pådriver for at statlige og kommunale virksomheter skal skape innovasjon gjennom sine anskaffelser. Samarbeidet mellom KS, NHO, Forskningsrådet og Innovasjon Norge i LUP bør videreføres.

For å muliggjøre økte investeringer i FoU fra næringslivet, må vi evne å tiltrekke oss og beholde kompetanse fra utlandet. Det må bli enklere å ansette utenlandske talenter og vi må være et attraktivt land for høyt utdannende å komme til. Her bør man se på hvordan man kan gjøre prosesser med arbeidstillatelser mer smidig og man bør vurdere skatteinsentiver som de har i f.eks. Danmark.

Til slutt er det viktig at høyt utdannet, kompetent arbeidskraft ikke blir for dyr. Økt arbeidsgiveravgift på høye lønninger bidrar til å begrense FoU-investeringer og gjøre Norge mindre konkurransedyktig, den midlertidige forhøyede arbeidsgiveravgift må reverseres.

Hvilket behov for kompetanse har næringslivet for å øke strategisk bruk av forskning og utvikling? Og hva slags kompetanse trenger forskere for å styrke samarbeidet med næringslivet?

Næringsliv og akademia har ulike formidlingsformer. Det er derfor behov for "oversettelse" og kompetanseheving for at næringslivet i størst mulig grad skal kunne delta i kunnskapsutvikling og ta forskningsresultatene i bruk.

- Næringslivet trenger å bygge forskningskapasitet og absorpsjonskompetanse
- Forskere trenger oversetterkunnskap, forskere må kunne synliggjøre relevans og nytteverdi
- Langsiktig samarbeid og økt mobilitet mellom næringsliv og forskningsmiljøene

Nærings-PHD kandidater og PHD kandidater knyttet til langsiktige samarbeid gjennom senterordninger som SFI/FME, til dels også samarbeidsprosjekter (KSP), er nyttige brobyggere og er eksempler på kompetanse som kan knytte sammen begge verdener.

Insentiver er viktig for å utløse nytt samarbeid. Tradisjonelt sett har det i Norge vært få insentiver for forskere til å samarbeide med næringslivet for derved å sikre næringslivsrelevans i forskningen.

Mangel på kompetent arbeidskraft er en av de mest begrensede faktorene for økt investering i FoU. Strategien må derfor inneholde konkrete tiltak for å sikre at vi utdanner nok folk med riktig kompetanse i Norge, samt at vi klarer å tiltrekke og beholde kompetanse fra utlandet.

Tilgang til felles forskningsinfrastruktur (nasjonal og internasjonal) og testfasiliteter vil bidra til langsiktige samarbeid og redusere barrierer for samarbeid. Ved etablering av ny forskningsinfrastruktur bør fasiliteter og plassering sees i større sammenheng enn bare forskningsgrupper, man bør knytte opp mot relevant industri og tilby både SMB og store bedrifter tilgang. Et eksempel er SINTEF Battery Lab, som er en del av Norwegian Advanced Battery Laboratory (NABLA), hvor det skal jobbes tett med hele verdikjeden.

NHO takker for muligheter til å komme med innspill og deltar gjerne i et møte for å utdype våre synspunkter.